پیشکار ٢ ژمارە ٣٧ ٨ بەفرانبار ٢٠٢٦

(هەڵبژاردەی ئەدەبی هەفتە)

هەڵبژاردەیەک لەو وتارانەی کە لە ٨ بەرگی یەکەمی ئەم ڕۆژنامەیەدا بڵاوکراونەتەوە.

ئەم ژمارەیە بە بۆنەی کۆتایی هاتنی ساڵی یەکەمی ڕۆژنامەکەمان، هەڵبژاردەیەک لە باشترین وتارەکانی ئەو ٨ بەرگەی کە لە ٥٢ ژمارەدا بڵاوکراونەتەوە پێشکەش دەکەین. ئەم وتارانە لە لایەن نووسەرانی جیاوازەوە نووسراون، بەڵام هەموویان هاوبەشن لە ئەوەدا کە ڕووداوە ڕۆژانەکان لە ڕووناکی بیر و بڕوا و بەهاکانی ژیانی ئەم خاکەوە شی دەکەنەوە. ئەم هەڵبژاردەیە بۆ ئەوە ئامادە کراوە کە ئەو ژمارانەی لە دەستتان چوون بتوانن بگەڕێنەوە و بیخوێننەوە، یان بۆ ئەوانەی کە یەکەم جار دەیانخوێننەوە ببێتە ڕێنمایەک بۆ ئەو بابەتانەی کە ئەرزشی خوێندنەوەی دووبارەیان هەیە.

ئەدەب و ڕۆژنامەوانی، دوو هاوڕێی ڕێگەی ڕاستی

ئەدەب و ڕۆژنامەوانی دوو بواری جیاوازن لە شێوازی نووسین و ئامانجدا، بەڵام هەردووکیان لە یەک سەرچاوە ئاو دەخۆنەوە: ژیانی ڕۆژانەی خەڵک. ڕۆژنامەوان بە خێرایی دەنووسێت بۆ ئەوەی هەواڵ بگەیەنێت پێش ئەوەی کۆن ببێتەوە، بەڵام ئەدەب دەیەوێت ئەو هەواڵە بمێنێتەوە و ببێتە بەشێک لە بیرەوەری مرۆڤ. کاتێک ڕۆژنامەوان باس لە ڕووداوێک دەکات، ئەدەب پرسیار دەکات لە پشت ئەو ڕووداوەوە: بۆچی ئەمە ڕوویدا؟ چۆن کەسەکان هەستیان کرد؟ چی لە دڵی ئەو مرۆڤانەدا گوزەرا کە ناونیشانی گەورەی ڕۆژنامەکان نەبوون؟

لە ساڵی یەکەمی ڕۆژنامەکەماندا، ١٤ وتار لە ژێر ئەم ناونیشانەدا بڵاوکراونەتەوە. هەندێکیان لە ڕۆژنامەوانەوە نزیک بوون، وەک گفتوگۆ لەگەڵ ڕاپۆرتەرێکی شەڕەوە یان دەرس لە ئەرشیفی کۆنەوە. هەندێکی تریان لە نووسەرانەوە نزدیک بوون، وەک وتار لەسەر زمانی ڕۆژانە یان ئەو شتانەی کە ئێمە بە ئاسایی وەریان دەگرین. هەموویان یەک ئامانجیان هەبوو: ئەوەی کە ئەدەب و ڕۆژنامەوانی هەردووکیان پێویستیان بە ڕاستگۆیی هەیە، بەڵام ڕاستگۆیی بە تەنیا بەس نییە.

> «ڕۆژنامەوان دەڵێت ئەمە ڕوویدا، ئەدیب دەڵێت ئەمە چۆن هەستی پێکرا. پێکەوە ئەوە دەگەیەنن کە ژیان تەنیا ئەوە نییە کە دەبینرێت، بەڵکو ئەوەشە کە بیر لێ دەکرێتەوە و لە یاد دەمێنێت.»

ڕاستی لە ڕۆژنامەوانیدا

یەکێک لە گرنگترین وتارەکان لەسەر ڕاستی بوو. نووسەرەکە ئاماژەی بەوە کرد کە ڕۆژنامەوان هەرگیز ناتوانێت هەموو ڕاستییەک بڵێت، چونکە هەمیشە هەڵبژاردن هەیە: کام زانیاری بڵاو بکرێتەوە، کام لابدرێت، کام سەرچاوە متمانەپێکراوە. ئەمە وا دەکات ڕۆژنامەوان بەرپرسیارێتییەکی گەورە لەسەر شانی هەبێت، چونکە تەنیا ڕاستگۆ بوون بەس نییە؛ دەبێت ئەمانەتدار و وردبینیش بێت.

لە وتارێکی تردا باس لە جیاوازی نێوان ڕاستی و دروستی کرا. ڕەنگە شتێک ڕاست بێت، وەک ئەوەی کەسێک ناوی کەسێکی تر بڵێت، بەڵام دروست نەبێت ئەگەر لە چوارچێوەیەکی هەڵەدا پێشکەش بکرێت. بۆیە ڕۆژنامەوان پێویستە هەم ڕاستی بڵێت و هەم دروستی بکات، واتە هەموو لایەنەکان بخاتە بەرچاوی خوێنەر.

ئەدەبی ڕۆژنامەوانی

ئەدەبی ڕۆژنامەوانی یەکێک لە جوانترین بەشەکانی ئەم کۆمەڵەیە بوو. لە وتارەکاندا باس لە نووسەرانێک کرا کە ڕۆژنامەوانی کاری ڕۆژانەیان بوو، بەڵام لە ڕێگەی چیرۆک و وتارەکانیانەوە توانیان ڕۆحی شوێن و کات بگوازنەوە. ئەمە وا دەکات ئەدەبی ڕۆژنامەوانی ببێتە پردێک لە نێوان ڕاستی و خەیاڵدا، بەبێ ئەوەی هیچ لایەک لە ئەوی تر داگیر بکات.

> «ئەدەبی ڕۆژنامەوانی وا دەکات ڕاستییەکان لە ژمارەیەکی کۆنەوە بگۆڕێنە بیرەوەری، و بیرەوەرییەکان ببنە مێژوو.»

ئەرشیف و بیرەوەری

ئەرشیف یەکێکی تر لە بابەتە گرنگەکان بوو. ئەرشیف تەنیا کۆگای کاغەز نییە، بەڵکو شوێنێکە کە بیرەوەری کۆمەڵگە تێیدا پارێزراو دەمێنێتەوە. ئەگەر ڕۆژنامەکان نەپارێزرێن، زۆر لە ڕووداوەکان لە بیر دەچنەوە و نەوەی داهاتوو هیچ سەرچاوەیەکی نامێنێت بۆ ئەوەی بزانێت ڕابردووی چۆن بووە.

لە وتارێکدا هاتبوو: «ئەرشیف وەک ئاوێنەیەکە کە ڕۆژنامەکان پێی دەڵێن ئەمە ئێمەین، و ئەدەب پێی دەڵێت ئەمە مرۆڤەکانمان بوون.» ئەم دوو ڕستەیە بە باشترین شێوە ئەو پەیوەندییە ڕوون دەکەنەوە کە لە نێوان ئەم سێ بوارەدا هەیە.

ئەرکی ڕۆژنامەوان

لە کۆتایی وتارەکاندا، ئەرکی ڕۆژنامەوان بە ئەرکێکی ئەخلاقی وەسف کرا. ڕۆژنامەوان تەنیا گواهی ڕووداوەکان نییە، بەڵکو بەرپرسیارە لە ڕێزگرتن لە مرۆڤەکان، لە پاراستنی کەرامەتیان، و لە نەهێشتنی زیان تا ئەو شوێنەی کە دەکرێت. ئەمە وا دەکات ڕۆژنامەوانی باش پیشەیەک نەبێت تەنیا بۆ ژیان، بەڵکو بۆ بەرپرسیارێتییەکی مرۆڤایەتیش.

کۆتایی

ئەم هەڵبژاردەیە بۆ ئەوە ئامادە کراوە کە ببێتە ڕێنمایەک بۆ هەر کەسێک کە دەیەوێت ئەم وتارانە بخوێنێتەوە، یان بۆ ئەو خوێنەرانەی کە یەکەم جار دەیانخوێننەوە. ئەگەر هیچ شتێک لە ئەدەب و ڕۆژنامەوانی فێر بووبێت، ئەوا ئەوە بووە: ئەو ڕاستییەی کە ئێمە بە دوایدا دەگەڕێین، تەنیا لە ڕووداوەکاندا نییە، بەڵکو لە چۆنیەتی گێڕانەوەیاندا.

(بەشی وەرزش)

ئەم بەشە لە ژمارەی ٣٧ی ڕۆژنامەکەدا بڵاوکراوەتەوە.

یەکەم کۆڕی ساڵانەی ئەدەبی ئاوەڵانی

ئەنجامەکانی یەکەم کۆڕی ساڵانەی ئەدەبی ئاوەڵانی، کە لە ٢٠ی ئەم مانگەدا لە هۆڵی کۆمەڵگای ئاوەڵانی بەڕێوەچوو، ڕاگەیەنران. کۆڕەکە ٤٢ بەشداری لە ٩ وڵاتەوە تێدا کۆبووەوە. لە ئەنجامدا، ئەحمەد سەلیم ڕەشید بە ٩٦ خاڵ یەکەم هات، دوای ئەو ئەمینە کەریم حەسەن بە ٩٣ خاڵ و ڕۆژان عەبدوڵڵا بە ٨٨ خاڵ. ئەم سێیانە خەڵاتی زێڕ، زیو و بڕۆنزیان وەرگرت.

ڕاستی لە ڕۆژنامەوانیدا

یەکێک لە گرنگترین وتارەکان لەسەر ڕاستی بوو. نووسەرەکە ئاماژەی بەوە کرد کە ڕۆژنامەوان هەرگیز ناتوانێت هەموو ڕاستییەک بڵێت، چونکە هەمیشە هەڵبژاردن هەیە: کام زانیاری بڵاو بکرێتەوە، کام لابدرێت، کام سەرچاوە متمانەپێکراوە. ئەمە وا دەکات ڕۆژنامەوان بەرپرسیارێتییەکی گەورە لەسەر شانی هەبێت، چونکە تەنیا ڕاستگۆ بوون بەس نییە؛ دەبێت ئەمانەتدار و وردبینیش بێت.

لە وتارێکی تردا باس لە جیاوازی نێوان ڕاستی و دروستی کرا. ڕەنگە شتێک ڕاست بێت، وەک ئەوەی کەسێک ناوی کەسێکی تر بڵێت، بەڵام دروست نەبێت ئەگەر لە چوارچێوەیەکی هەڵەدا پێشکەش بکرێت. بۆیە ڕۆژنامەوان پێویستە هەم ڕاستی بڵێت و هەم دروستی بکات، واتە هەموو لایەنەکان بخاتە بەرچاوی خوێنەر.

ئەدەبی ڕۆژنامەوانی

ئەدەبی ڕۆژنامەوانی یەکێک لە جوانترین بەشەکانی ئەم کۆمەڵەیە بوو. لە وتارەکاندا باس لە نووسەرانێک کرا کە ڕۆژنامەوانی کاری ڕۆژانەیان بوو، بەڵام لە ڕێگەی چیرۆک و وتارەکانیانەوە توانیان ڕۆحی شوێن و کات بگوازنەوە. ئەمە وا دەکات ئەدەبی ڕۆژنامەوانی ببێتە پردێک لە نێوان ڕاستی و خەیاڵدا، بەبێ ئەوەی هیچ لایەک لە ئەوی تر داگیر بکات.

> «ئەدەبی ڕۆژنامەوانی وا دەکات ڕاستییەکان لە ژمارەیەکی کۆنەوە بگۆڕێنە بیرەوەری، و بیرەوەرییەکان ببنە مێژوو.»

ئەرشیف و بیرەوەری

ئەرشیف یەکێکی تر لە بابەتە گرنگەکان بوو. ئەرشیف تەنیا کۆگای کاغەز نییە، بەڵکو شوێنێکە کە بیرەوەری کۆمەڵگە تێیدا پارێزراو دەمێنێتەوە. ئەگەر ڕۆژنامەکان نەپارێزرێن، زۆر لە ڕووداوەکان لە بیر دەچنەوە و نەوەی داهاتوو هیچ سەرچاوەیەکی نامێنێت بۆ ئەوەی بزانێت ڕابردووی چۆن بووە.

لە وتارێکدا هاتبوو: «ئەرشیف وەک ئاوێنەیەکە کە ڕۆژنامەکان پێی دەڵێن ئەمە ئێمەین، و ئەدەب پێی دەڵێت ئەمە مرۆڤەکانمان بوون.» ئەم دوو ڕستەیە بە باشترین شێوە ئەو پەیوەندییە ڕوون دەکەنەوە کە لە نێوان ئەم سێ بوارەدا هەیە.

ئەرکی ڕۆژنامەوان

لە کۆتایی وتارەکاندا، ئەرکی ڕۆژنامەوان بە ئەرکێکی ئەخلاقی وەسف کرا. ڕۆژنامەوان تەنیا گواهی ڕووداوەکان نییە، بەڵکو بەرپرسیارە لە ڕێزگرتن لە مرۆڤەکان، لە پاراستنی کەرامەتیان، و لە نەهێشتنی زیان تا ئەو شوێنەی کە دەکرێت. ئەمە وا دەکات ڕۆژنامەوانی باش پیشەیەک نەبێت تەنیا بۆ ژیان، بەڵکو بۆ بەرپرسیارێتییەکی مرۆڤایەتیش.

کۆتایی

ئەم هەڵبژاردەیە بۆ ئەوە ئامادە کراوە کە ببێتە ڕێنمایەک بۆ هەر کەسێک کە دەیەوێت ئەم وتارانە بخوێنێتەوە، یان بۆ ئەو خوێنەرانەی کە یەکەم جار دەیانخوێننەوە. ئەگەر هیچ شتێک لە ئەدەب و ڕۆژنامەوانی فێر بووبێت، ئەوا ئەوە بووە: ئەو ڕاستییەی کە ئێمە بە دوایدا دەگەڕێین، تەنیا لە ڕووداوەکاندا نییە، بەڵکو لە چۆنیەتی گێڕانەوەیاندا.